

HEEL HET LANDSCHAP

**COVID-19, een valse economie
en harmonie met de natuur**

door Joop van Hezik

20
21

VAN GOGH
NATIONAAL
PARK

landschapstriënnale

Elke drie jaar wordt de Landschapstriënnale ergens in Nederland georganiseerd.

Voor iedereen die zich met het landschap bezighoudt, zich ermee verbonden voelt en er graag is.

De vijfde editie van de Triënnale vindt plaats in april 2021 in het **Van Gogh Nationaal Park**, met als titel **'High Green – innovating the landscape'** en 10 **'landschapslaboratoria'**.

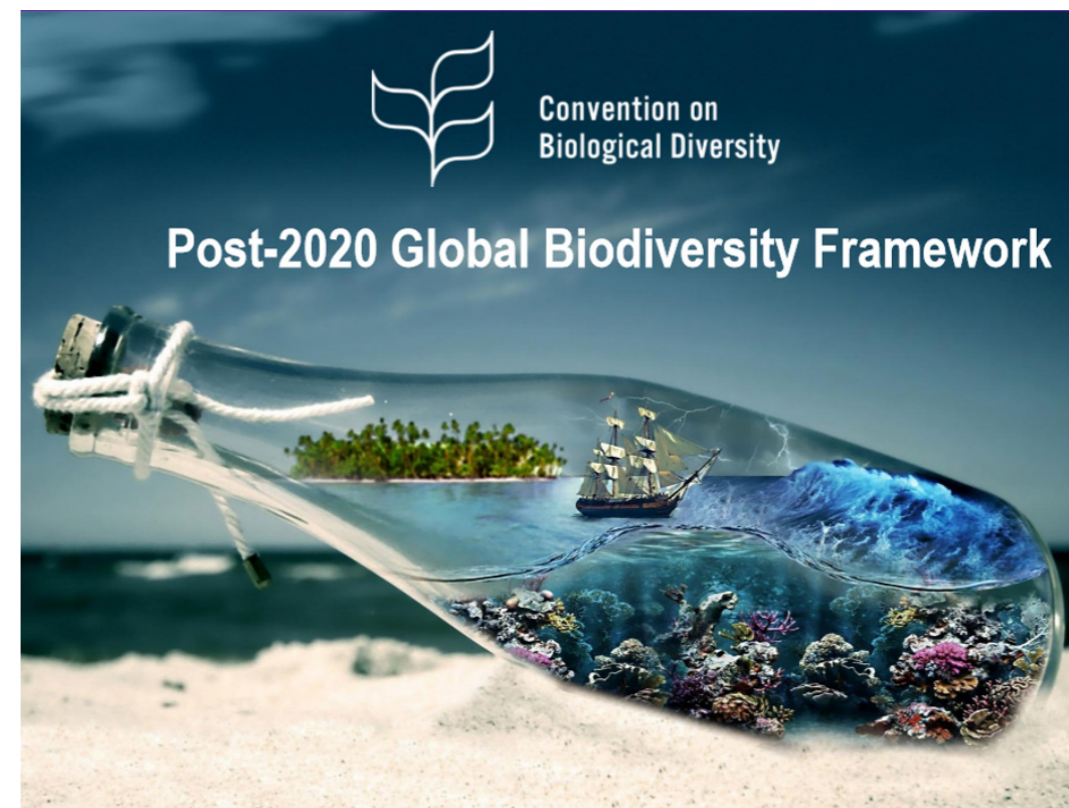
Nature For Health (NFH) is leadpartner voor het landschapslaboratorium **'Helend Landschap'**, dat een relatie legt tussen natuur/landschap en gezondheid.

Dit artikel is geschreven op persoonlijke titel.

COLOFON

Jaar	2020
Teksten	Ecotopia Joop van Hezik
Coverfoto	Els Oomis (macrofotografie)
Foto achter	Van Gogh National Park
Vormgeving	yvettevankempen.nl
Contact	Ecotopia Joop van Hezik vanhezik@xs4all.nl www.joopvanhezik.nl

COVID-19, EEN VALSE ECONOMIE EN HARMONIE MET DE NATUUR

Anno 2020 is de klimaatverandering en de daarmee onlosmakelijk verbonden biodiversiteitscrisis een alledaagse realiteit. Wat de Wereldgezondheidsorganisatie WHO de 'valse economie' van het 'normaal' noemt, vernietigt en ontluistert nog elke dag de natuur, de 'bron van verfrissing voor de menselijke geest'. Op 11 maart 2020 heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) de uitbraak van het nieuwe coronavirus (COVID-19) uitgeroepen tot een wereldwijde pandemie. Die pandemie heeft een ongekende wereldwijde gezondheidscrisis veroorzaakt met grote sociaaleconomische gevolgen en menselijk leed. Zijn de lessen van COVID-19 een keerpunt resulterend in een nieuw normaal? Is het reëel te denken dat 'transformatieve verandering', een 'duurzame ontwikkeling' wegsturend van 'het beperkte paradigma van economische groei' in 2050 een 'harmonie met de natuur' zal bewerkstelligen? **Of is dit een utopie?**

What's new?

"The pandemic is a reminder of the intimate and delicate relationship between people and planet." WHO Director-General Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, Address to the 73rd World Health Assembly, May 18th 2020.

Op 26 mei 2020 brengt de WHO (World Health Organization) een manifest uit, het 'WHO Manifesto for a healthy recovery from COVID-19'. Volgens dit manifest hebben we geleerd van de COVID-19 crisis dat teruggaan naar 'normaal' niet goed genoeg is. Dit 'normaal' van een economie die bespaart op natuurbescherming, gezondheidssystemen en sociale vangnetten is, aldus het manifest, een valse economie. Waarvan we nu de rekening in veelvoud gepresenteerd krijgen. De wereld kan zich een herhaling van rampen als Covid-19 niet veroorloven, of ze nu door de volgende pandemie of door milieuschade en klimaatverandering veroorzaakt worden. Daarom geeft het manifest 'recepten voor een gezond en groen herstel' met bovenaan op de 1^e plaats 'bescherming en behoud van de bron van menselijke gezondheid: de Natuur'. Met het oog hierop bepleit het manifest 'a global movement for health and the environment'. Verwijzend naar de klimaat- en biodiversiteitacties van jongeren die een toekomst willen op een leefbare planeet, stelt het manifest dat er een breed maatschappelijk draagvlak is voor beleid dat niet enkel het Bruto Nationaal Product wil maximaliseren maar welzijn wil bevorderen. En voor regeringen die klimaatverandering en natuurvernietiging bestrijden met dezelfde gedrevenheid als ze nu Covid-19 bevechten.

Op 5 juni – Wereld Milieu Dag 2020 'Time for nature' die in het teken van behoud van biodiversiteit staat – herhaalt de WHO nog eens haar pleidooi. Verwijzend naar de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties: "Human impact on the environment is increasing the risk of emerging infectious diseases in humans, over 60% of which originate from animals, mainly from wildlife. Plans for post-COVID-19 recovery, and specifically plans to

reduce the risk of future epidemics, therefore need to go further upstream than early detection and control of disease outbreaks. They also need to lessen our impact on the environment to reduce the risk at its source. (...) As part of Sustainable Development Goals 14 and 15, it is the responsibility of all sectors to protect nature and biodiversity, and to maintain and enhance a variety of their direct and indirect benefits to health and well-being."

Heteen halttoeroepen van het verlies van biodiversiteit en ecosystemen - om zo de COVID-19 pandemie te beteugelen en met het oog op Convention on Biological Diversity COP 15 – staat ook centraal in het Duitse voorzitterschap van de Europese Raad 'Together for Europe's recovery' (1 juni – 31 december 2020): "we want to launch Council conclusions on the new EU Biodiversity Strategy in order to halt the advancing loss of biodiversity and preserve the benefits of the ecosystems that are so important for human life, also in view of the relationship between biological diversity and human health. The strategy is a key element of the Green Deal to overcome the consequences of the COVID-19 pandemic and forms the basis for the EU to play an active role in a rescheduled 15th meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity (COP15).

Maar geeft dit gehoor aan de kritiek van de WHO op de 'valse economie'? Het Duitse voorzitterschap stelt dat we lessen moeten leren van de COVID-19 pandemie. Al moet het 'duurzaam en inclusief' zijn, bepleit dit Duits voorzitterschap uiteindelijk een groeistrategie van handel en investeringen. Is fel gekant tegen iedere vorm van protectionisme en nationalisme, en ziet de Europese 'single market' als de sleutel tot herstel van COVID-19. Een sterker en innovatiever Europa (waarbij de hoop gevestigd is op digitalisering) moet leiden tot versterking van de internationale concurrentiepositie en daarmee versterking van Europa op het wereldtoneel. What's new?

En geldt ditzelfde 'What's new?' niet evenzeer voor de WHO. De WHO stelt in haar manifest dat we terug moeten gaan naar de oorzaak van het Covid-19 virus – onze desastreuze verhouding tot de natuur als bron van de menselijke gezondheid. Het manifest wil bewijs vergaren over de relaties tussen natuur, biodiversiteit en gezondheid. En richt daarvoor een 'Collaborating Centre on Natural Environment and Health' op, dat een eerste overview rapport op zal leveren in 2021. Maar is dat bewijs er niet allang? De WHO schrijft een open brief 'In support of a healthy recovery' aan de G20. Maar is niet veeleer het probleem dat dit bewijs al jaren niet doorgedrongen is tot de G20 of andere wereldleiders?

2030 Agenda for sustainable development

Het WHO 'Manifesto for a healthy recovery from Covid-19' verwijst naar de Sustainable Development Goals 14 'leven in het water' (behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en maritieme hulpbronnen) en 15 'leven op het land' (bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe). Deze Sustainable Development Goals (SDG's), ook wel Global Goals genoemd, zijn op 25 september 2015 – de 70^e verjaardag van de Verenigde Naties – unaniem vastgesteld in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, met de resolutie 'Transforming Our world'. The 2030 Agenda for sustainable development'. Deze 2030 Agenda stelt zichzelf als 'gerevitaliseerd partnership voor duurzame ontwikkeling' 17 onderling verbonden 'Sustainable Development Goals' met 169 specifieke 'targets'. Met als Sustainable Development Goal 3: 'waarborg gezonde levens en bevorder welzijn voor eenieder op elke leeftijd'.

Deze 2030 Agenda for Sustainable Development en de Sustainable Development Goals (SDG's) zijn ook de leidende principes voor het Duitse voorzitterschap van de Europese Raad: "The 2030 Agenda for Sustainable Development and the Sustainable Development Goals (SDG's) are guiding

principles for Germany's Presidency of the Council of the EU. We are working towards the submission of the concept announced by the Commission for the comprehensive implementation of the 2030 Agenda, so that the relevant Council consultations can begin in the second half of the year."

De 'nieuwe en universele' 2030 Agenda definieert 'duurzame ontwikkeling' als 'de balans tussen economische, sociale en ecologische dimensies'. Maar biodiversiteit neemt een bijzondere plaats in deze balans in. Mei 2019 brengt het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services van de Verenigde Naties het IPBES Global Assessment Report uit. Conclusie van dit IPBES rapport is dat het, door menselijk toedoen, nog nooit zo slecht in de menselijke geschiedenis met de biodiversiteit gesteld is dan nu: "The global rate of species extinction is already at least tens to hundreds of times higher than the average rate over the past 10 million years and is accelerating." Met uiteindelijk desastreuze gevolgen voor de mens.

Om deze trend te keren is volgens het IPBES rapport 'transformatieve verandering' vereist: "By transformative change, we mean a fundamental, system wide reorganization across technological, economic and social factors, including paradigms, goals and values." En juist het feit dat de Sustainable Development Goals als ondeelbaar en integraal bezien moeten worden, maakt dat als we deze trend niet keren we deze Sustainable Development Goals nooit zullen realiseren: "Nature is essential for achieving the Sustainable Development Goals. However, taking into consideration that the Sustainable Development Goals are integrated and indivisible, as well as implemented nationally, current negative trends in biodiversity and ecosystems will undermine progress towards 80 per cent (35 out of 44) of the assessed targets of goals related to poverty, hunger, health, water, cities, climate, oceans and land (Sustainable Development Goals 1, 2, 3, 6, 11, 13, 14, and 15)."

Om deze negatieve trends te keren, zo stelt het IPBES rapport, is een nieuwe visie op 'kwaliteit van leven' nodig die het idee van een goed en betekenisvol leven loskoppelt van steeds toenemende materiele consumptie. Maar ook het doorbreken van het hedendaagse beperkte paradigma van economische groei: *"A key constituent of sustainable pathways is the evolution of global financial and economic systems to build a global sustainable economy, steering away from the current limited paradigm of economic growth. (...) It would also entail a shift beyond standard economic indicators such as gross domestic product to include those able to capture more holistic, long-term views of economics and quality of life."*

De 2030 Agenda voor een mondiale duurzame ontwikkeling wil een nieuwe benadering zijn: *"We reaffirm the outcomes of all major United Nations conferences and summits which have laid a solid foundation for sustainable development and have helped to shape the new Agenda. (...) The challenges and commitments identified at these major conferences and summits are interrelated and call for integrated solutions. To address them effectively, a new approach is needed."* Maar in hoeverre is deze 2030 Agenda daadwerkelijk een nieuwe benadering? Ook in de 2030 Agenda staat economische groei voorop, als essentieel voor welvaart: *"We will seek to build strong economic foundations for all our countries. Sustained, inclusive and sustainable economic growth is essential for prosperity."* Naar de mening van Jens Martens van de *Reflection Group on the 2030 Agenda for Sustainable Development* is van structurele transformaties, zoals de titel 'Transforming our world' suggereert, dan ook geen sprake. Het dominante neoliberale paradigma, en haar obsessie met groei, blijft de drijvende kracht achter de exploitatie van de natuur en het uitputten van de biodiversiteit en ondermijnen van ecosysteemdiensten.

Ook de Sustainable Development Goals gaan uit van dit 'neoliberale paradigma van economische groei'. Tot uiting komend in Sustainable Development Goal

8: 'fatsoenlijk werk en duurzame groei' (bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen). Hoe je het wendt of keert – inclusief, duurzaam, waardig – 'economische groei' blijft bij de Sustainable Development Goals het onderliggend paradigma. Zoals het onderliggend is aan het internationale denken over duurzame ontwikkeling in de opeenvolgende VN conferenties sinds 1972 (United Nations Conference on the Human Environment/1972, United Nations Conference on Environment and Development/1992, World Summit on Sustainable Development/2002, The Future We Want/2012, United Nations Sustainable Development Summit/2015). En zoals het ook onderliggend is aan het Duitse voorzitterschap 'Together for Europe's recovery'.

IUCN Resolution 064

Het WHO manifest wil bewijs vergaren over de relaties tussen natuur, biodiversiteit en gezondheid. Maar is dat wel nodig? Is dat bewijs niet allang voorhanden?

Om de economische en sociale schade van de Covid-19 pandemie te repareren stelt de Europese Commissie een groot herstelplan voor Europa voor ('Next Generation EU'). Onderdeel van dit herstelplan is een nieuw gezondheidsprogramma EU4Health. Het 3^e gezondheidsprogramma 2014-2020 'gezondheid voor groei' van de EU schaamde zich er niet voor, gezondheid is vooral belangrijk voor economische groei: *"Gezondheid is niet alleen een waarde als zodanig – het is ook een stuwende kracht voor groei. Slechts een gezonde bevolking kan haar volledig economisch potentieel benutten."* Het gezondheidsprogramma 2021-2027 Eu4Health dat op 1 januari 2021 van kracht moet worden is genuanceerder, verwijzend naar de COVID-19 crisis. Legt een relatie met de Sustainable Development Goals: *"De Commissie is vastbesloten de lidstaten te helpen om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, zoals vastgesteld in de 'VN-Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling', te*

behalen, in het bijzonder duurzameontwikkelingsdoelstelling 3 "Gezondheid en welzijn voor iedereen, op elke leeftijd" En verwijst naar de Green Deal en de EU biodiversiteitstrategie: *"Het programma moet, ter aanvulling van de maatregelen van de lidstaten, ook bijdragen tot de beperking van schade aan de gezondheid door drugsgebruik, ongezonde voedingsgewoonten, gebrek aan lichaamsbeweging, en blootstelling aan milieuverontreiniging en moet een klimaat creëren dat bevorderlijk is voor een gezonde levensstijl. Het programma moet derhalve bijdragen aan de doelstellingen van de Europese Green Deal, de "van boer tot bord"-strategie en de biodiversiteitsstrategie."*

Naast infectieziekten verwijst het gezondheidsprogramma EU4Health naar niet-overdraagbare ziekten als kanker en mentale gezondheid. Maar behalve in bovengenoemde passage komt het woord 'biodiversiteit' nergens voor. En nergens verwijst het programma naar de helende werking van de natuur.

Al in september 2016 is door de International Union for the Conservation of Nature (IUCN) in haar 4-jaarlijkse World Conservation Congress 'Planet at the Crossroads' op Hawaï een motie aanvaard over niet-overdraagbare ziekten en mentale gezondheid. Deze motie is daarmee IUCN resolutie 064 geworden: *"Versterken van cross-sectorale partnerships om de bijdragen van natuur aan gezondheid, welzijn en kwaliteit van leven te erkennen"*.

Deze motie – een gezamenlijk initiatief van Healthy Parks Healthy People en de Nature Assisted Health Foundation (nu Nature For Health) - legt een relatie met de 2030 Agenda for Sustainable Development van de Verenigde Naties, waarin doelstellingen voor niet-overdraagbare ziekten zijn opgenomen. En verwijst naar Global Goal 3.: *'gezonde levens en welzijn voor iedereen op elke leeftijd'*. Daarbij spreekt zij haar zorg uit over de wereldwijde toename van niet-overdraagbare ziekten als hartziekten, kanker, diabetes en mentale

ziekten als dementie en depressie. En stelt dat *"we have enough evidence to lead change, as we know that nature can play a significant role in reducing the global increase in NCDs"*. Met het oog hierop beveelt de resolutie aan dat IUCN leden actief interdisciplinaire partnerships en allianties aangaan met de gezondheidszorgsector en lokale en regionale gemeenschappen om programma's te ontwikkelen voor 'nature based solutions' voor preventie en behandeling van niet-overdraagbare ziekten:

"MINDFULL that the 2030 Agenda for Sustainable Development includes targets to address non-communicable diseases (NCDs) and mental health, and to provide safe, inclusive and accessible green and public spaces, and recognizes in Sustainable Development Goal 3 the importance of ensuring healthy lives and promoting well-being for all ages; (...)

DEEPLY CONCERNED about the increased prevalence worldwide of NCDs, including cardiovascular disease, cancer, diabetes, and mental illness, with the WHO estimating that 50 million people were suffering from dementia in 2015 and 14 million people between the ages of 30 and 70 were dying annually from NCDs; (...)

RECOGNISING that we have enough evidence to lead change, as we know that nature can play a significant role in reducing the global increase in NCDs, such as heart disease, cancer and diabetes, as well as mental illnesses, such as dementia, depression and anxiety; (...)

RECOMMENDS that Members actively seek interdisciplinary partnerships and alliances with the health sector and local and regional communities to develop programs of nature-based solutions to prevent and treat non-communicable diseases such as cardiovascular disease, diabetes, mental illness and dementia."

Met het overnemen van de motie is deze tot Resolutie 064 geworden. Om Resolutie 064 te implementeren heeft de IUCN een 'IUCN Specialist Group on Health and Well-being' is het leven geroepen.

Al in 2014 wordt een gids uitgebracht door het 'Healthy Parks Healthy People' initiatief in Australië (Parks Victoria) en de Verenigde Staten (United States National Park): *"The Healthy Parks Healthy People approach acknowledges that contact with nature is essential for human emotional, physical and spiritual health and well-being and reinforces the crucial role that parks and protected areas play in nurturing healthy ecosystems. It acknowledges the vital importance of conserving and enhancing our natural world so that ecological processes, on which life depends, are maintained, and the total quality of life, now and in the future, can be improved."* (A Guide to the Healthy Parks Healthy People Approach and Current Practices, IUCN World Parks Congress 2014)

Nederlandse studies van Nature For Health (in samenwerking met Radboud Universiteit Nijmegen, de Vrije Universiteit Amsterdam en Wageningen University & Research) over het positief effect van natuur en een groene woon- en leefomgeving op de kwaliteit van leven van mensen die lijden aan dementie, hebben al in 2015 tot een nominatie geleid voor de International Dementia Awards/category Innovation Design of the Year van het Dementia Services Development Centre van de University of Stirling (Schotland).

EU-biodiversity strategy for 2030: Bringing nature back into our lives

In een leaflet (mei 2020) over de 'EU Biodiversity Strategy 2030' stelt voorzitter van de Europese Commissie Ursula van der Leyen: *"Making nature healthy again is key to our physical and mental wellbeing and is an ally in the fight against climate change and disease outbreaks. It is at the heart of our growth strategy, the European Green Deal, and is part of a European recovery that gives more back to the planet than it takes away."*

Volgens de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 'Bringing nature back into our lives' hebben we de natuur nodig in ons leven, en heeft de COVID-19-pandemie de noodzaak om de natuur te

beschermen en te herstellen des te dringender gemaakt: *"The pandemic is raising awareness of the links between our own health and the health of ecosystems."* Verwijzend naar het IPBES rapport, stelt de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 dat de pandemie het feit illustreert dat het risico op het ontstaan en de verspreiding van infectieziekten toeneemt naarmate meer natuur wordt vernietigd. Beschermen en herstellen van de biodiversiteit en goed functionerende ecosystemen is, aldus de EU-biodiversiteitsstrategie 30, dan ook van essentieel belang om onze veerkracht te vergroten en het ontstaan en de verspreiding van toekomstige ziekten te voorkomen.

Illustratief is ook dat, dit gezegd hebbende, de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 meteen overgaat op de economische waarde van biodiversiteit. Dat het economische belang van biodiversiteit overtuigend is, en dat investeren in natuurbescherming en -herstel voor het economisch herstel van Europa na de COVID-19 crisis van cruciaal belang zal zijn. Weliswaar met de opmerking dat we niet weer in onze oude gewoonten moeten hervallen: *"When restarting the economy, it is crucial to avoid falling back and locking ourselves into damaging old habits. The European Green Deal – the EU's growth strategy – will be the compass for our recovery, ensuring that the economy serves people and society and gives back to nature more than it takes away."*

Maar hoe we nu precies de natuur weer terug brengen in ons leven vertelt de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 eigenlijk nergens. Zoals ze ook nergens expliciet ingaat op de relatie tussen menselijke gezondheid en natuur. Behalve op een enkele plek een verwijzing naar het 'één-gezondheid' principe van de WHO en EU4Health, waarin 'het intrinsieke verband tussen menselijke gezondheid, diergezondheid en een gezonde natuur' wordt erkend: *"Embedded in the 'One health' approach, which recognises the interconnection between human health and animal health and more broadly with the environment, the EU4Health Programme can support Member States in the transition to better*

preparedness and the reinforcement of their health systems and support them in achieving the health-related United Nations Sustainable Development Goals (SDGs)." (EU4Health) En waar het gaat om het vergroenen van urbane gebieden die door de vergroening 'de band tussen mens en natuur in stand houden'. En: *"The recent lockdowns due to the COVID-19 pandemic have shown us the value of green urban spaces for our physical and mental wellbeing."* Precies wat al, voor mensen die lijden aan dementie, in 2015 geleid heeft tot een nominatie voor NFH heeft geleid voor de International Dementia Awards/category Innovation Design of the Year van het Dementia Services Development Centre van de University of Stirling (Schotland).

De EU biodiversiteitsstrategie voor 2030 constateert dat deze urbane groene ruimten steeds het onderspit delven in de strijd om de openbare ruimte. Om de natuur terug naar de steden te brengen en initiatieven uit de gemeenschappen te belonen, roept de EU biodiversiteitsstrategie voor 2030 Europese steden van ten minste 20 000 inwoners op om tegen eind 2021 ambitieuze plannen voor stedelijke vergroening te ontwikkelen. Om dit te vergemakkelijken zal in 2021 een EU-platform voor stedelijke vergroening opricht worden in het kader van een nieuw 'Green City Accord' met steden en burgemeesters. En de plannen voor stedelijke vergroening zullen een centrale rol spelen bij de verkiezing van de Groene Hoofdstad van Europa van 2023 en de European Green Leaf Award 2022.

Juist in dit pleidooi voor het vergroenen van steden had de EU biodiversiteitsstrategie voor 2030 aan kunnen haken bij IUCN resolutie 064, waarin het gaat om het belang van 'inclusive and accessible green and public spaces' voor 'reducing the global increase in NCDs, such as heart disease, cancer and diabetes, as well as mental illnesses, such as dementia, depression and anxiety'.

De bescherming van de biodiversiteit is, aldus de EU biodiversiteitsstrategie voor 2030, een mondiale uitdaging en het komende decennium wordt door-

slaggevend. De EU biodiversiteitsstrategie voor 2030 concludeert dat de wereldwijde inspanningen in het kader van het Biodiversiteitsverdrag van de Verenigde Naties grotendeels ontoereikend zijn geweest. Daarom is de EU bereid — in samenwerking met gelijkgestemde partners in een coalitie met hoge ambitie op het gebied van biodiversiteit — de leidersrol op zich te nemen bij alle inspanningen om tijdens de komende 15e Conferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake biologische diversiteit een ambitieus nieuw mondiaal kader voor de periode na 2020 overeen te komen. In overeenstemming met de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling van de Verenigde Naties en de visie om 'in harmonie met de natuur te leven' in 2050. Met als beginsel de nettowinst: we moeten de natuur meer teruggeven dan we nemen. Tot slot roept de Commissie het Europees Parlement en de Raad op om de EU biodiversiteitsstrategie voor 2030 goed te keuren vóór de 15e Conferentie van de Partijen bij het Verdrag inzake biologische diversiteit.

COP 15: living in harmony with nature

Het IPBES Global Assessment Report van het Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services opent met: *"Nature embodies different concepts for different people, including biodiversity, ecosystems, Mother Earth, systems of life and other analogous concepts. Nature's contributions to people embody different concepts such as ecosystem goods and services, and nature's gifts. Both nature and nature's contributions to people are vital for human existence and good quality of life (human well-being, living in harmony with nature, living well in balance and harmony with Mother Earth, and other analogous concepts)." (IPBES 2020)*

In de United Nations Conference on Environment and Development (UNCED) in 1992 in Rio de Janeiro wordt een Verdrag inzake Biologische Diversiteit - Convention on Biological Diversity (CBD) - gesloten. Het belangrijkste besluitvormende orgaan binnen dit verdrag is de Conference of the Parties (COP), waarin alle partijen bij het verdrag tweejaarlijks overleg plegen.

Inmiddels hebben we de 14^e COP, die in november 2018 in Egypte werd georganiseerd achter ons. De 15^e COP zou in oktober 2020 in China (Kumming) georganiseerd worden, en een eerste stepping stone moeten zijn richting een 2050 visie 'Leven in harmonie met de natuur'. De COP 14 in Egypte "decides that the post-2020 global biodiversity framework should be accompanied by an inspirational and motivating 2030 mission as a stepping stone towards the 2050 Vision "Living in harmony with nature".

Een voorbereidend 'discussion paper' (januari 2019) wijst op de noodzaak van 'transformational change' om de 2050 visie te realiseren. En stelt de vraag wat 'leven in harmonie met de natuur nu eigenlijk betekent: "Question: What, in real terms, does 'living in harmony with nature' entail, what are the implications of this for the scope and content of the post-2020 global biodiversity framework and what actions are needed between now and 2050 to reach the 2050 Vision?" En, gegeven het besluit om in COP 15 een inspirerende en motiverende 2030 missie te formuleren, hoe zou deze missie er uit moeten zien. "Question: What would be the elements and content of an actionable 2030 mission statement for the post-2020 global biodiversity framework?"

Een eerste antwoord op deze vragen wordt gegeven in een 'zero draft' post-2020 kader voor een mondiale biodiversiteit (januari 2020). Ook deze zero draft wil een 'theory of change' zijn en 'transformational change' bewerkstelligen, verwijzend naar het IPBES rapport *The Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*. Deze 'theory of change' wil het verlies aan biodiversiteit in de komende 10 jaar stabiliseren, in de komende 20 jaar het herstel van natuurlijke ecosystemen bevorderen, en tegen 2050 verbeteren om de visie van 'leven in harmonie met de natuur in 2050' te realiseren. Daarvoor is, zo stelt het zero draft kader, urgente politieke actie op mondiaal, regionaal en nationaal nodig om de bestaande economische, sociale en financiële modellen te transformeren.

De 'theory of change' in de zero draft wil complementair en ondersteunend zijn aan de 2030 Agenda for Sustainable Development. Met als VISIE: "By 2050, biodiversity is valued, conserved, restored and wisely used, maintaining ecosystem services, sustaining a healthy planet and delivering benefits essential for all people." En als MISSIE: "To take urgent action across society to put biodiversity on a path to recovery for the benefit of planet and people."

Maar uiteindelijk wordt de vraag wat nu eigenlijk een 'leven in harmonie met de natuur' is niet beantwoord. Nergens wordt gesproken, zoals in het IPBES rapport, over wat nu eigenlijk 'kwaliteit van leven' is in relatie tot het verlies aan biodiversiteit. Zeker niet in relatie tot wat Machteld Huber 'positieve gezondheid' noemt, waarnaar ook de WHO verwijst. Biodiversiteit wordt (antropocentrisch) enkel vertaald in ecosysteemdiensten voor de mens. Gesteld wordt dat het jaar 2030 niet zoals bij de 2030 Agenda een doel is, maar enkel een 'mijlpaal' (milestone) die de noodzaak tot urgente actie versterkt. Doel is mijlpaal geworden, en nergens wordt verder ingegaan op de (ecocentrisch) intrinsieke waarde van de natuur en het existentieel belang voor de mens van biodiversiteit. En nergens wordt het groeiparadigma ter discussie gesteld.

Glimpses of a possible brighter future

Het WHO 'Manifesto for a healthy recovery from COVID-19' merkt op dat de crisis ook het beste uit mensen naar boven gebracht heeft. In solidariteit, moed en samenwerking. De 'lockdown' heeft, behalve een stil gevallen economie en ontworpen levens, ook 'some glimpses of a possible brighter future' gegeven. Door schone lucht in te kunnen ademen, en het weer kunnen zien van blauwe luchten en helder water. En over heel de wereld tonen, aldus het manifest, opiniepeilingen aan dat mensen het positieve dat uit deze crisis is voortgekomen willen behouden.

De COVID-19 crisis heeft geleerd dat harmonie met de natuur essentieel is in deze 'possible brighter

future'. Vooral ook voor onze mentale gezondheid. Sinds het Millenium Ecosystem Assessment (2005) onderscheiden we ook 'culturele ecosysteemdiensten' – de immateriële en materiële waarden die mensen aan de natuur hechten, zoals recreatie, gezondheid en inspiratie, esthetiek en religie. De COVID-19 crisis heeft aangetoond hoe wezenlijk deze culturele systeemdiensten zijn voor 'kwaliteit van leven' en onze menselijke identiteit als verbonden met de natuur. Wezenlijker dan 'het beperkte paradigma van economische groei'. Het Duitse voorzitterschap van de EU Raad 'Together for Europe's recovery' wil aandacht voor de culturele dimensie van duurzame ontwikkeling vragen: "In the context of our Council Presidency, we intend to highlight the cultural dimension of sustainable development by focusing on the relationship between culture, climate change and the preservation of cultural heritage, for example." Hier ligt een aanknopingspunt voor meer aandacht voor culturele ecosysteemdiensten, in de geest van Henry David Thoreau.

Want al in 1859 bekritiseert Thoreau in zijn 'Walden, or Life in the Woods' het opkomende industrieel-kapitalisme vanwege de vernietiging en ontluistering van de wilde natuur. Thoreau behoort tot de filosofisch-literaire stroming van het 'transcendentalisme', en de nog ongerepte wildernis is voor hem 'levende poëzie' en een onuitputtelijke de menselijke grenzen overstijgende kracht die een bron van verfrissing biedt voor de menselijke geest: "Wij hebben het versterkende middel van de wildernis nodig. Nodig om soms door moerassen te waden waar de roerdomp en het waterhoen zich schuilhouden; om het doffe rollen van de snip te horen, de fluisterende zegge te ruiken waar slechts een nog schuwer en eenzamer vogel zijn nest bouwt, en waar de wezel met zijn buik laag over de grond sluip. Tezelfdertijd dat het ons voornemen is alle dingen ijverig te leren en na te vorsen, verlangen wij dat alle dingen mysterieus blijven; dat land en zee oneindig wild zijn, niet door ons onderzocht en niet door ons gemeten, omdat ze onmeetbaar zijn. Nooit hebben we genoeg natuur."

Later stelt Bill McKibben in zijn 'The End of Nature' (1989): "Binnenkort zal Thoreau niet meer worden begrepen. En als het zover is, zal het einde van de natuur definitief zijn geworden." Volgens McKibben heeft de mens met de klimaatsverandering voor het eerst in haar geschiedenis iedere plaats op aarde een kunstmatig stempel opgedrukt en daarmee 'het einde van de natuur' teweeg gebracht. Niet in de zin van het ophouden van de natuurlijke processen, maar wel als "het einde van de idee van de natuur, de afzonderlijke wildernis, een wereld die los staat van die waaraan de mens zich heeft aangepast en waarin hij geboren wordt en sterft". Door invloed uit te oefenen op alles wat zich op aarde afspeelt hebben we "de natuur van haar zelfstandigheid beroofd en dat is voor haar karakter fataal. De onafhankelijkheid van de natuur is haar karakter en zodra dat wegvallt blijft er niets anders over dan wijzelf."

Maar ook het Duitse voorzitterschap 'Together for Europe's recovery' heeft Thoreau niet begrepen. 'Together' zou niet alleen moeten verwijzen naar inwoners van de EU (de mens) – "Protecting EU citizens is our number-one priority" - maar op mens én natuur, en de balans daartussen. Anno 2020 is klimaatverandering en de daarmee onlosmakelijk verbonden biodiversiteitscrisis een alledaagse realiteit. De 'valse economie' van het 'normaal' vernietigt en ontluistert nog elke dag de natuur, de 'bron van verfrissing voor de menselijke geest'. Zijn de lessen van COVID-19 een keerpunt resulterend in een nieuw normaal? Is het reëel te denken dat 'transformatieve verandering', een 'duurzame ontwikkeling' wegsturend van 'het beperkte paradigma van economische groei' in 2050 een 'harmonie met de natuur' zal bewerkstelligen?

Opmerkelijk genoeg vinden we dit begrip ogenschijnlijk al wel in het rapport *Only One Earth, the Care and Maintenance of a Small Planet* (1972) - uitgebracht met het oog op de *United Nations Conference on the Human Environment* in 1972 in Stockholms, het begin van een reeks Verenigde Naties conferenties waarin het begrip 'duurzame

ontwikkeling' centraal staat: "Maar terwijl het mogelijk is dat de homo sapiens voort kan leven als een biologische soort na de verarming en verknoeiing van de natuur, zou de Mens lang zijn menselijkheid kunnen bewaren in een ontwijd milieu? (...) En dit is misschien de uiteindelijke betekenis van de wildernis en haar behoud – om een steeds meer geurbaniseerde mensheid te herinneren aan de broosheid en kwetsbaarheid van alle levende soorten – van bomen en planten, van grote en kleine dieren – waarmee de mens zijn verpieterde planeet moet delen. Als hij leert om hun onderlinge afhankelijkheid en broosheid, hun verscheidenheid en complexiteit te zien, denkt hij er misschien aan dat hij ook deel uitmaakt van dit ene web en dat hij, als hij de biologische ritmen en behoeften van het natuurlijk universum te zeer verstoort, er misschien achter komt dat hij de essentiële bron van zijn eigen wezen heeft vernietigd."

Maar *Only One Earth*, bijna 50 jaar geleden uitgebracht, is ook het begin van de dominantie van het paradigma van economische groei in de navolgende Verenigde Naties Conferenties: "Er zijn er die beweren dat de enige manier waarop het probleem van de milieuverbetering opgelost kan worden, het vertragen van het tempo van de economische groei is, een redenering die een aantal zeer irrationele elementen bevat.(..) Hier lijnrecht tegenover staan degenen die beweren dat de essentie van het systeem juist de vernieuwing is, de jacht naar het voordeel boven de concurrenten, de hoop op een grotere winst die volgt op succes, de speurtochten naar dat 'betere' waarvoor de mensheid zich een weg zal banen naar de deur van de uitvinder. Neem deze uitdaging weg, dit motief om werkelijk productieve winsten te maken, en de rijkdom zal niet toenemen, de rijkdom waarmee de steden herbouwd worden, de lucht en het water gereinigd en de gewone burger de consumptiegoederen krijgt waarvan hij, zo te zien althans, nog niet genoeg heeft."

Wat is na bijna 50 jaar economisch groeidenken in duurzame ontwikkeling de kans op een 'harmonie

met de natuur', als 'glimp op een mogelijk stralende toekomst'? Het doorbreken van dit neoliberale paradigma lijkt een utopie. Maar wellicht is het juist de COVID-19 crisis die ons aanzet tot utopisch durven te denken, omdat de COVID-19 crisis zo onwaarschijnlijk leek en vervolgens toch gebeurde:

"Utopie? Misschien, maar zonder utopisch denken verzandt elke cultuur in een geestloze machinerie die in het beste geval alleen nog maar zichzelf in stand weet te houden (en zeker niet zoiets dynamisch als Natuur). Het werkelijke gevaar van utopisch denken is dat het ontaardt in messianisme, niet dat het irreëel zou zijn; in de geschiedenis is weinig zo waarschijnlijk als dat wat er vervolgens gebeurt."

(Wim Zweers, *Participeren aan de natuur. Ontwerp voor een ecologisering van het wereldbeeld*, 1995)

HEEL HET LANDSCHAP

Recent (2019) is ook een 'Healthy Parks Healthy People Europe Programme' in het leven geroepen door de Europarc Federation, het grootste netwerk van beschermde natuurgebieden in Europa, omdat: "Study after study has indicated significant and sustained increases in people's health and happiness, when connected to nature". De Nature For Health Foundation (NFH) heeft een bijdrage aan deze studies verleend, vanuit haar overtuiging dat: "reconnecting to nature in one way or another is of vital importance for people and societies. This requires changes in paradigms, including in our health care systems." (Rob Wolters, executive director NFH, Nature for health on our urban minds, geschreven voor het IUCN World Conservation Congress One nature, one future, januari 2021).

Met het oog op deze veranderingen in paradigma's heeft NFH zich aangemeld als leadpartner van het living lab 'helend landschap', één van de 10 living labs ('landschapslaboratoria') van de (5e) Landschapstriënnale 2021 'High Green – innovating the landscape' met als gastregio het nieuw op te richten *Van Gogh Nationaal Park*.

Deze Landschapstriënnale zou in september 2020 plaatsvinden, maar is vanwege de COVID-19 crisis verplaatst naar april 2021. Omdat naar haar mening natuur- en landschapsbeleving een cruciale rol kan spelen in het ontsluiten van de lockdown als gevolg van de COVID-19 crisis, heeft NFH besloten niet te wachten op 2021 en op 7 oktober 2020 een 'Heel Het Landschap'-Dag te organiseren. En op die dag een Inspiratiecentrum Natuur Voor Gezondheid (Inspiration Centre Nature For Health) te openen. Een inspiratiecentrum dat uitgaat van het helende werking van de natuur op de gezondheid en welzijn van de mens, maar er tegelijk van uitgaat dat we daarvoor ook de natuur weer moeten helen, de gezondheid en het welzijn van de natuur weer terug moeten brengen. De relatie tussen mens en natuur is tweeledig en onlosmakelijk verbonden waar het gaat om gezondheid en welzijn. We moeten niet terug naar 'normaal', maar vooruit naar een herstel van de balans tussen mens en natuur. Precies de les van de COVID-19 crisis.

De 'Heel Het Landschap'-Dag is als partner event opgenomen in de jaarlijkse Green Week van de Europese Unie in oktober 2020. Deze Green Week 'A New Beginning for People and Nature' wil een frisse start zijn na de COVID-19 crisis, en een kans om onze relatie met de natuur opnieuw te doordenken: *After the adoption of a new EU Biodiversity Strategy for 2030 in May, Green Week will highlight the contribution biodiversity can make to society and the economy, and the role it can play in supporting and stimulating recovery in a post-pandemic world, bringing jobs and sustainable growth. The new strategy shows how the recovery is an opportunity for a fresh start, in the knowledge that transformative change is possible. It's a chance to rethink our relationship with nature, to change the activities that are driving biodiversity loss and the wider ecological crisis, and to weigh up the implications for our economy and society. EU Green Week will examine how EU policies such*

as the European Green Deal can help protect and restore nature, leaving it room to recover and thrive. This year's Green Week will also act as a milestone on the path to the Conference of the Parties (COP 15) to the Convention on Biological Diversity, now planned for 2021, where world leaders will adopt a 10-year action plan for biodiversity – a new global deal for people and nature. (www.eugreenweek.eu)

We zullen zien of 'transformatieve verandering' naar een 'mondiale deal voor mens en natuur' ook daadwerkelijk mogelijk is. Maar onderliggend aan deze verandering moet een besef liggen, dat we terug kunnen vinden in het leven en werk van Vincent van Gogh. Want de wereldvermaarde schilder Vincent van Gogh, als iconisch drager van het nieuw op te richten Van Gogh Nationaal Park, had niet beter gekozen kunnen worden. Het nieuw op te richten Van Gogh Nationaal Park is een bijzonder Nationaal Park omdat het zich niet enkel richt op een natuurgebied, maar ook op dorpen en steden als intrinsiek onderdeel van dit natuurgebied. In het opgestelde masterplan wil zij het 'landschap van de toekomst' worden. Maar, zoals de ontsluiting van de COVID-19 crisis als een vooral ook mentaal revalidatieproces gezien kan worden, had ook Vincent van Gogh ernstige mentale problemen. En juist Vincent van Gogh laat in zijn schilderijen zien hoe natuur en landschap voor hem helend werkten.

"Ik kan soms zoo verlangen naar landschap te maken, net als naar een verre wandeling om eens op te frisschen en ik zie in de heele natuur, b.v. in boomen, expressie en als 't ware een ziel."

(Vincent van Gogh, Uit: Aan Theo, vanuit Den Haag, 10 december 1882)

Literatuur

COP

- 2018 UN Biodiversity Conference 'Investing in Biodiversity for People and Planet', COP 14, Sharm EL-Sheikh, Egypt, 14-29 november 2018
- *Post-2020 Global Biodiversity Framework: discussion paper*, Convention on Biological Diversity, CBD/POST2020 /PREP/1/1//25-01-2019
- *Zero Draft of the Post-2020 Global Biodiversity Framework*, Convention on Biological Diversity, CBD/WG2020/ 2/3//06-01-2020

Europarc Federation, Healthy Parks Healthy People Europe Programme, European Union

- *Together for Europe's recovery. Programme for Germany's Presidency of the Council of the European Union 1 July to 31 December 2020*
- *Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van een actieprogramma van de Unie op het gebied van gezondheid voor de periode 2021-2027 ('EU4Health programma')*, 28-05-2020
- *EU Biodiversity Strategy 2030, Bringing nature back into our lives*, 2020
- www.eugreenweek.eu

Vincent van Gogh, Uit: *Aan Theo, vanuit Den Haag*, 10 december 1882

International Union for the Conservation of Nature (IUCN)

- *IUCN World Parks Congress 2014, A Guide to the Healthy Parks Healthy People Approach and Current Practices*
- *World Conservation Congress 'Planet at the Crossroads', IUCN Resolution 064 Versterken van cross-sectorale partnerships om de bijdragen van natuur aan gezondheid, welzijn en kwaliteit van leven te erkennen*, september 2016

Martens, J., *The 2030 Agenda – a new start towards global sustainability?*, in: *Spotlight on Sustainable Development 2016. Reflection Group on the 2030 Agenda for Sustainable Development*, 2016

Mckibben, B., *The End of Nature*, 1989

Nature For Health, *Nature and dementia: development of a person-centered approach*, VU University Medical Center/ Radboud Alzheimer Centre, Psychogeriatrics International, 2016

Thoreau, H.D., *Walden, or Life in the Woods*, 1859

United Nations,

- *Only One Earth. The Care and Maintenance of a Small Planet, Un official report commissioned by the Secretary-General of the United Nations Conference on the Human Environment*, 1972
- *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, A/70/L.1, 70/1
- *Millenium Ecosystem Assesment*, 2005
- *IPBES Global Assesment Report* (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services), 2019

Wolters, R., *Nature for health on our urban minds*, 2020

World Health Organization, *WHO Manifesto for a healthy recovery from COVID-19*, 26 mei 2020

Zweers, W., *Participeren aan de natuur. Ontwerp voor een ecologisering van het wereldbeeld*, 1995

Over de auteur

Joop van Hezik is in 1988 afgestudeerd op een doctoraalprogramma cultuurfilosofie, sociale & politieke filosofie en economische antropologie. Van 1989 tot heden is hij zelfstandig adviseur onder de naam bureau voor duurzame ontwikkelingsvraagstukken Ecotopia. Van 2013 tot 2018 was hij daarnaast directeur van de stichting Nature For Health (NFH), en sindsdien bestuurslid. Van 2015 tot 2017 was hij lid van de World Environmental Hubs Working Group van de International Union for the Conservation of Nature (IUCN). Maar bovenal is hij vanaf 2006 medeoprichter en lid van het B(iodiversiteit)-team van de Nederlandse gemeente Oisterwijk van betrokken inwoners die zich lokaal inspinnen voor het behoud en verhogen van de biodiversiteit.

Wilt u contact opnemen met de auteur van dit artikel, dan kan dit via e-mail: vanhezik@xs4all.nl. Meer informatie vindt u ook op de website: www.joopvanhezik.nl.

Publicaties

Herwaardering van de Utopie

Uitgeverij Studio nonfiXe, 2014
ISBN: 97894-90665-13-5

Essay De Brabantse Roemer

Over dementie, natuur, duurzame ontwikkeling en een betekenis-economie, 2019

Reconsidering Utopia

Uitgeverij Studio nonfiXe, 2014
ISBN: 978-94-90665-15-9

Essay Ritme en Harmonie van de Natuur

Over biodiversiteit, duurzame ontwikkeling en utopisch denken, 2020

Essay 500 jaar Utopia en More

De utopie van de duurzaamheidbalans
Pumbo, 2017
ISBN 978-94-6345-148-2